

RELAȚIILE MITROPOLITULUI ANDREI BARON DE ȘAGUNA CU PREOTUL CĂRTURAR SAVA POPOVICI-BARCIANU DIN RĂȘINARI

Mircea-Gheorghe Abrudan*

Abstract: Located a mere 12 km away from Sibiu, the Romanian commune of Rășinari, historically recorded in 1488, is well known within the borders of Transylvania and Romania in general for the beauty of its landscapes and the richness of its folkloric, ethnographic and culinary traditions, but even more so for the value and national relevance of its historical, cultural, spiritual and ecclesiastical heritage. Rășinari's cultural, historical and human treasury has been increased and amplified over time by the exceptional personalities that it has given to the Romanian nation, to its culture and spirituality, as well as by the illustrious figures who have indelibly linked their names to this community. Two famous clergymen of the second half of the 19th century hold places in Rășinari's hall of fame, namely the scholar-priest Sava Popovici-Barcianu (1814–1879), himself a son of the commune, a polyglot writer and spiritual father of the Orthodox community, and Metropolitan Andrei, Baron of Șaguna (1809–1873), an adopted son of the commune, who became so attached to it and to its inhabitants that he decided to be buried next to the main church dedicated to the Holy Trinity, built between 1800 and 1814, so that the mausoleum of Metropolitan Șaguna has come to be one of the most renowned and visited tourist and religious landmarks in Rășinari. This study aims to reconstruct the ecclesiastical, cultural, national and amicable ties between the famous hierarch of Sibiu and the priest and writer Sava Popovici-Barcianu, one of his closest and most devoted collaborators.

Keywords: Romanian Orthodox Church, Austrian Empire, Transylvania, Romanian national movement, 19th century, local elites.

Preliminarii

Situată în apropierea Sibiului, la o distanță de 12 km, localitatea românească Rășinari, atestată documentar în anul 1488¹, este bine cunoscută în arealul geografic transilvan și românesc în general atât pentru frumusețea peisajelor și bogăția tradițiilor folclorice, etnografice și culinare, cât mai ales pentru valoarea și relevanța națională a patrimoniului istoric, cultural, spiritual și bisericesc a acesteia. Tezaurul cultural, istoric și uman al Rășinariului a fost sporit și amplificat de-a lungul vremii de personalitățile de excepție pe care localitatea le-a dăruit națiunii, culturii și spiritualității românești, precum și de figurile ilustre care și-au

* Cercetător științific II (2024), dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române; e-mail: mircea.abrudan@acad-cj.ro; <https://orcid.org/0009-0001-5200-0809>.

¹ Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II (O–Z), București, Edit. Academiei Române, 1968, p. 72.

legat indelebil numele de această comunitate². Din această galerie a celebrițărilor Rășinariului fac parte doi clerici faimoși din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și anume preotul cărturar Sava Popovici-Barcianu (1814–1879), fiu al localității, scriitor poliglot și păstor spiritual al comunității ortodoxe, și mitropolitul Andrei baron de Șaguna (1809–1873)³, fiu adoptiv al comunei, care s-a atașat atât de mult de această localitate și de locuitorii ei încât a decis să fie înhumat lângă biserica mare cu hramul „Sfânta Treime”, zidită între anii 1800 și 1814, mausoleul mitropolitului Șaguna devenind unul dintre cele mai cunoscute și vizitate obiective turistice și religioase ale Rășinariului. În acest studiu vor fi reconstituite legăturile bisericești, culturale, naționale și amicale ale marelui arhiepiscop sibiian cu preotul și scriitorul rășinărean Sava Popovici-Barcianu, unul dintre colaboratorii săi cei mai apropiați și devotați. În ciuda bibliografiei șaguniene extrem de vaste⁴, relațiile ierarhului cu preotul scriitor Sava sunt puțin cunoscute, demersul de față fiind astfel justificat deopotrivă istoriografic și memorial, prezentând pentru prima oară în literatura teologică și istorică românească acest capitol important al vieții și activității celor două personalități ecleziastice și culturale românești.

Relațiile lui Andrei Șaguna cu Sava Popovici-Barcianu în memoria rășinărenilor

Un capitol important al relațiilor mitropolitului Andrei Baron de Șaguna cu Rășinariul și rășinărenii îl reprezintă legăturile strânse de colaborare, „cu adevărat prietenești”, după cum le-a caracterizat protopopul rășinărean Emilian Cioran (1884–1957) în anul 1923⁵, avute de ierarh cu familia preoțească Popovici-Barcianu. Această amicitie bazată pe respect și încredere reciprocă nu trebuie să ne mire, deși pare surprinzătoare, la prima vedere, mai ales dacă o privim din perspectiva actuală a nimbului sfințeniei ierarhului, ridicat la cinstea sfințelor altare în anul 2011, zugrăvit în icoane și venerat în slujbele bisericești, așadar înălțat în ceata sfinților, unde pare de neatins pentru credinciosul contemporan, care-l privește cu ochii credinței și ai evlaviei⁶.

² O scurtă prezentare istorică a localității și o trecere în revistă a elitelor locale de rezonanță națională, precum și o sistematizare a bibliografiei dedicate Rășinariului, vezi la: Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania*, vol. 2, ed. îngrijită și adăugită de Laurențiu Streza și Vasile Oltean, Sibiu, Edit. Andreiana, 2013, p. 122–129.

³ Mircea Păcurariu, *O viață dăruită Bisericii și Neamului. Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei*, Sibiu, Edit. Andreiana, Sibiu, 2012; Mircea-Gheorghe Abrudan, *Mitropolitul Andrei Șaguna. O biografie culturală*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane/Edit. Școala Ardeleană, 2023.

⁴ Voichița Bițu, Bogdan Andriescu, *Andrei Șaguna (1808–1873). Biobibliografie*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Sibiu, Edit. Andreiana/Edit. Armanis, 2012.

⁵ Emilian Cioran, *Mitropolitul Șaguna și comuna Rășinari*, „Revista Teologică”, XIII, 1923, nr. 6–7, p. 226.

⁶ Pentru amănunte despre canonizare și despre cultul șagunian, vezi: *Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, „păstorul cel bun al Ardealului”*, coord.: Laurențiu Streza, Sibiu, Edit. Andreiana, 2012.

În timpul vieții sale pământești, episcopul, din 24 decembrie 1864, mitropolitul Andrei baron de Șaguna a fost o persoană socială și sociabilă, în ciuda tuturor aparențelor și a prejudecăților contemporanilor săi și a unora din zilele noastre. Șaguna a fost în primul rând un slujitor și un păstor al Bisericii, abia apoi un diplomat abil și un activ lider politic, un cărturar fin, un teolog fecund, un poliglot, un neobosit luptător aflat în fruntea mișcării naționale românești din Transilvania, Banat și Ungaria vreme de două decenii între 1848 și 1868. Or tocmai ca slujitor și arhipăstor al credincioșilor ortodocși transilvăneni, Andrei Șaguna a găsit mereu timp și s-a străduit permanent să fie la curent cu nevoile turmei sale cuvântătoare, să păstreze o legătură neîntreruptă cu protopopii, clerul eparhial, dascălii școlilor confesionale și cu elita românească în general, după cum ne-o arată atât colecția circularilor și pastoralelor sale⁷, cât și corespondența sa, restituită parțial în zece volume apărute la Cluj-Napoca și la Sibiu între anii 2005 și 2011⁸.

Între preoții cu care a avut nu numai o colaborare pe cale ierarhică și filieră bisericească, culturală, educațională sau național-politică, ci și o reală apropiere sufletească și amicală, s-a numărat preotul cărturar Sava Popovici-Barcianu⁹. Important de menționat este că despre această legătură de prietenie se păstrează atât mărturii documentare din epocă, cât și o serie de informații intrate în memoria colectivă a comunității din Rășinari și așternute pe hârtie de doi dintre succesorii preotului Barcianu, și anume de protopopul Emilian Cioran (1884–1957), paroh în Rășinari între anii 1906 și 1924¹⁰, și părintele Nicolae Jianu, paroh în Rășinari între 1975 și 2017. Cu toate acestea, primul care a scris despre această amicitie nu a fost un rășinărean, ci profesorul Petru Șpan (1860–1911), renumitul pedagog al Institutului Teologic Andreian de la Sibiu (1892–1911), unde fusese coleg și bun prieten al profesorului Daniil Popovici-Barcianu (1847–1903)¹¹, fiul preotului Sava Popovici-Barcianu. Petru Șpan a publicat în anul 1903, la scurtă vreme după moartea colegului său, o lucrare despre „Viața și activitatea profesorului Dr. Daniil Popovici-Barcianu”, iar în anul 1909 i-a dedicat acestuia un nou medalion biografic foarte frumos în

⁷ Cea mai mare parte a acestora au fost editate de Gheorghe Tulbure în anul 1938, vezi: Gheorghe Tulbure, *Mitropolitul Șaguna. Opera literară, scrisori pastorale, circulări școlare, diverse*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1938, p. 137–457.

⁸ O prezentare a acestor volume la: Mircea-Gheorghe Abrudan, *Lecturi din istoriografia bisericească. În memoria profesorului Nicolae Bocșan (1947–2016) și a părintelui academician Mircea Păcurariu (1932–2021)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2021, p. 363–396.

⁹ Patru medalioane biobibliografice la: Ilie Hașeganu, *Figuri din Mărginime*, vol. II, București, Edit. Litera, 1976, p. 36–39; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a III-a, revăzută și adăugită, Sibiu, Edit. Andreiana, 2014, p. 41–42; Idem, *Cărturari sibieni de altădată*, ed. întregită și adăugită, Sibiu, Edit. Andreiana, 2015, p. 129–136; Mircea Păcurariu, Dorina N. Rusu, *Teologi români și străini membri ai Academiei Române*, Sibiu, Edit. Andreiana, 2016, p. 33–34.

¹⁰ Despre el vezi: Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, p. 569–573; Ioan Ciprian Câdea, *Protopopul Emilian Cioran – o viață în slujba Bisericii* –, „Revista Teologică”, XIX (91), 2009, nr. 2, p. 73–87.

¹¹ Două medalioane biobibliografice la: Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, p. 41; Idem, *Cărturari sibieni de altădată*, p. 247–252.

broșura „Școala lui Șaguna”, în care evoca 12 personalități formate prin contribuția directă a marelui ierarh¹². Referindu-se la familia colegului său, pe baza informațiilor primite de la răposatul profesor Daniil ori culese din tradiția orală rășinăreană, Petru Șpan scria: „Tatăl său, Sava Popovici, preot în această comună și asesor consistorial, a fost unul dintre cei mai erudiți preoți ai acelor timpuri, încât îl aflăm figurând și ca membru în comitetul permanent, ales în Adunarea Națională de la Blaj, din 3/15 mai 1848. Mama sa, Stanca, a fost o femeie nobilă, blândă, evlavioasă și muncitoare. Marele arhiepiscop și mitropolit Șaguna ținea în deosebită considerație casa preotului Sava, pe care adeseori o cerceta, petrecând de multe ori, cu săptămânile, la casa acestui vrednic preot. În timpul copilăriei lui Barcianu, de multe ori se adresa către el cu cuvintele: «Din tine, fiule, vom face un preot vrednic!». Soarta n-a voit să se împlinească întru toate proorocia lui Șaguna, căci întru preot n-a fost hirotonit, dar a devenit un vrednic povățuitor și crescător al viitorilor preoți și învățători»¹³.

Sava Popovici-Barcianu, scurt medalion biografic

Născut la Rășinari, în anul 1814, într-o veche familie preoțească ortodoxă cu origini în Țara Bârsei¹⁴, Sava Popovici-Barcianu a studiat la școala confesională ortodoxă din localitatea natală, apoi la gimnaziile regești, adică de stat, din Sibiu (1828–1833) și Cluj (1833–1835), urmând și cursurile de teologie ale Seminarului teologic din Sibiu în anii 1835–1836. A fost un elev eminent care și-a însușit foarte bine pe lângă limba română maternă și limbile istorice ale Transilvaniei: latina, germana și maghiara, din alte mărturii ale vremii reieșind că a învățat, ca autodidact, greaca, slavona bisericească, sârba și spaniola. Cu banii câștigați în anii 1836–1837 ca instructor privat al fiului unui conte maghiar din Baia Mare, în toamna anului 1837, Sava Popovici a plecat la Viena unde s-a înscris la cursurile de medicină din cadrul Facultății de Medicină, și la cele de inginerie de la Institutul politehnic din capitala Imperiului austriac. În vara anului 1838, datorită lipsurilor financiare și a apelului tatălui său, a revenit acasă la Rășinari, unde a devenit învățător, profesor de limba germană (1838–1847) și director al școlii confesionale din localitate (1838–1847, 1856–1863). În octombrie 1839, după ce s-a căsătorit cu Stanca Cioran (1825–1892) din Rășinari, a fost hirotonit preot de episcopul Vasile Moga (1775–1845, episcop între 1811 și 1845)¹⁵, slujind alături de tatăl său Daniil Popovici (1788–1867, preot în Rășinari între 1817 și 1866) în cele două biserici ortodoxe ale Rășinariului, Sfânta

¹² Petru Șpan, *Școala lui Șaguna*, ed. de Constantin Necula și Ioan Remus Răsvan, Sibiu, Edit. Andreiana, 2023.

¹³ *Ibidem*, p. 84.

¹⁴ Corneliu Dragoman, *Sava Popovici Bîrsan (Barcianu) – un preot iluminist*, „Îndrumător bisericesc pe anul comun de la Hristos 1982”, Anul 130, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1982, p. 284.

¹⁵ *Un episcop și epoca sa. Vasile Moga (1774–1845)*, editori: Mihai-Octavian Groza, Diana-Maria Dăian, Mircea-Gheorghe Abrudan, Cluj-Napoca/Sibiu, Edit. Argonaut/Edit. Andreiana, 2017.

Cuvioasă Parascheva și Sfânta Treime, până la sfârșitul vieții¹⁶. După trecerea lui în eternitate, fiul său, profesorul Daniil Popovici-Barcianu (1847–1903), a ridicat la căpătâiul părinților săi un monument funerar din marmură gri pe care a dăltuit următorul epitaf, lizibil până în ziua de astăzi: „În memoria neuitatului părinte SAVA POPOVICIU BARCIANU *paroch și asesor consistorial* născut la a[nul] 1814, repausat în 12 Martie 1879.” În această criptă familială sunt așezate și „osămintele tatălui seu, parochului DANIIL născ[ut] 1788 repos[at] 1867. Soția sa preoteasa STANCA născ[ută] C[oman] CIORAN născ[ută] 1825 repos[at] 1892. Fiiul lor SABIN proprietar și director al fermei model comitatense din Reșinari născ[ut] 1861, repos[at] 1894”¹⁷.

Mitropolitul Andrei Șaguna și preotul Sava Popovici-Barcianu

Prima întâlnire documentată dintre Andrei Șaguna și Sava Popovici-Barcianu s-a petrecut în 25 martie 1847, când vicarul general al Eparhiei Ortodoxe din Ardeal a întreprins o vizită canonică la Rășinari cu prilejul praznicului Bunevestiri, care devine hramul școlii confesionale ortodoxe din localitate. Evenimentul însemnat din istoria comunității a fost eternizat de preotul Sava Popovici, pe atunci director al școlii, într-un protocol bisericesc și școlar, unde a notat o însemnare detaliată surprinzând importanța evenimentului pentru comunitatea locală rășinăreană:

„În 25 martie 1847, sărbătoarea Bunevestiri care a căzut în a treia zi a Paștilor, ieșind Măria Sa Domnul Arhimandrit al Mănăstirei Kovil și General vicariu al neuniților din Ardeal, Andrei Șaguna (fiind scaunul episcopesc vacant) dimpreună cu Protopopul local D[omnul] Moise Fulea¹⁸, aici în Rășinari – după săvârșirea dumnezeieștii Liturghii în Biserica cea veche numită – în coasistența tuturor preoților locali, petrecut de jurații și mai marii comunității, au purces cu Litie în zidirea școalei locale, unde ajungând în sala adunării com[itatense] decorată cu portretul înalt fericitului împărat Francisc I¹⁹, s-au ținut sfințirea apei”. După momentul liturgic, vicarul Șaguna a ținut o cuvântare despre importanța școlii în viața sătenilor și mai ales despre rolul educației în clădirea unui viitor mai bun al rășinărenilor și al națiunii

¹⁶ Corneliu Dragoman, *Preotul Sava Popovici Barcianu*, „Îndrumător bisericesc pe anul comun de la Hristos 1981”, Anul 129, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1982, p. 272–274.

¹⁷ Mormântul familiei Popovici Barcianu este situat în spatele mausoleului mitropolitului Șaguna din cimitirul bisericii Sfânta Treime din Rășinari. Epitaful a fost transcris de subsemnatul în 20 iulie 2023.

¹⁸ Moise Fulea (1787–1863), preot ortodox, protopop al Protopopiatului Sibiu II (1812–1856), director al „Școlilor Naționale Neunite din Ardeal” (1814–1848), profesor la Seminarul Teologic de la Sibiu (1814–1856). Amănunte biobibliografice la: Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, p. 77–81.

¹⁹ Franz Joseph Karl von Habsburg-Lorena (1768–1835), împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană sub numele de Franz II (1792–1806) și împărat al Austriei sub numele de Franz I (1804–1835).

române în ansamblul ei. Preotul Sava a rezumat cuvântarea arhimandritului Andrei Șaguna cu următoarele propoziții: „prin un cuvânt nimerit și pătrunzătoriu au descoperit și arătat mărimea faptei și întreprinderii cu zidirea școalelor, prin care au pus întâiul fundament al luminării și creșterii cuviincioase a tinerimii locale, au deschis cale către un viitor mai bun, unde comunitatea își avea în sânul său păstori sufletești harnici și destoinici, mădulari și ocârmuitori trebnici și de binele de obște înaintători, au arătat cum comunitatea prin faptă au dovedit supunere și ascultare de poruncile dumnezeiești – care cer înaintarea fericirii sufletești și de acolo ale mai înaltelor stăpâniri care pretind cultura și luminarea supușilor săi – și deosebi a românilor pe care soarta așa mașter [vitreg, nota mea] i-au tratat, la care toată comunitatea au pus temei cu ridicarea școalelor; au întipărit zisei comunități strânsa datorie de a priveghia ca nu cumva foloasele acestea, ce sunt sfârșitul tuturor institutelor de învățătură, să se împiedice prin netrimiteria pruncilor la școală; ci mai vârtos, ca la un liman de mântuire și de scăpare să-i îmbărbăteze. Iară mai pe urmă, ca nici sfințenia cuviincioasă să nu i se recunoască, ci cu atât mai mare reverență să fie privită, orându-i [poruncesc, stabilesc, nota mea], ca în tot anul la serbarea Bunevestiri, preoțimea locală, după săvârșirea slujbei bisericești, în acest chip să înnoiască acest act al sfințirii apei în edificiul școlii, fiind de față toți mai marii comunității și această sărbătoare a Bunevestiri să fie privită de «Patroana Școalelor»²⁰.

Cuvântării arhimandritului Andrei Șaguna i-a urmat răspunsul gazdei, preotul director Sava Popovici-Barcianu, al cărui discurs a atins două puncte: mai întâi i-a mulțumit vicarului pentru vizită și pentru acordarea acestui înalt patronaj spiritual al Bunevestiri școlii locale, apreciind totodată activitatea sa pastorală energică, caracterizată drept o „adevărată părintească ocrotire și simpatie națională” pusă în scopul „propășirii și cultivării poporului român dreptcredincios”, iar în al doilea rând a mulțumit în numele întregii comunități suveranului vienez defunct, Francisc I (1792–1835), în timpul căruia s-a „ridicat acest institut de învățătură și alte multe binefaceri în decursul stăpânirii sale s-au revărsat peste această obște”, explicând astfel rațiunea pentru care „cu această ocaziune sărbătorească” conducerea școlii decisese „a înfrumuseța sale [săli] de adunare cu portretul zisului înalt domnitor împărat Francisc”. Ultimul vorbitor a fost fratele preotului-director Sava, avocatul Servian Barcianu (1820–1888), care i-a mulțumit vicarului în numele întregii comunități din Rășinari, luându-și angajamentul de a susține școala cu tot ce este necesar „pentru a uda și plivi tinerile plante, pe care Dumnezeu le va crește spre binele de obște”, asemănând școala cu „un agru” [câmp de semănătură, nota mea], iar pe „păr[intele] D[omnul] Arhimandrit și Vicar ca pe un cultivatoriu și semănătoriu al sămînții cei adevărate și mântuitoare”. La sfârșitul protocolului ecleziastic au semnat „manu propria” cei trei actori principali ai zilei și ai evenimentului: „Andrieu Șaguna,

²⁰ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți și protopopi-profesori din aceeași familie: Barcianu 1699–1903*, Sibiu, 1955 (1991), p. 36 [infra: *Șapte generații de preoți ...*].

Arhimandrit și General Vicariu”, „Moise Fulea, Național Director și localnic Protopresbiter” și „Savva Popovici, paroh și învățătoriu de limba nemțească”²¹.

Din acest moment și până la sfârșitul vieții, ierarhul Andrei Șaguna a cultivat o legătură specială cu Rășinariul și în mod deosebit cu familia preoților Popovici-Barcianu. Preotul Emilian Cioran, descendent al ramurii paterne a familiei soției lui Sava Popovici, Stanca, menționează un detaliu semnificativ referitor atât la darea de mână a strămoșilor săi, cât și la situația economică a eparhiei și a vicarului Șaguna, precizând că în primăvara anului 1848, mai exact în luna martie, când Andrei Șaguna se pregătea pentru deplasarea la Carloviț unde urma să fie hirotonit episcop, vicarul a cerut un împrumut de la Sparkassa (banca săsească) sibiană. Refuzând să-i acorde banii necesari în vederea deplasării la Carloviț și achiziționării celor de trebuință pentru buna desfășurare a evenimentelor legate de hirotonie, bancherii sași l-au sfătuit pe Șaguna să ceară ajutorul familiilor înstărite din Rășinari. Prin urmare, vicarul a apelat la rășinari și la brașoveni. Din Rășinari a răspuns pozitiv socrul preotului Sava Popovici, negustorul Coman Cioran (1798–1864), episcopul bisericii mari, „om fruntaș și cu bună stare”, cum îl descrie nepotul său, preotul Emilian Cioran, acesta dăruindu-i suma de 2.000 de florini²² și o reverendă nouă cadou din partea obștii²³, iar din Brașov a răspuns consiliul parohial al bisericii Sfântul Nicolae din Șchei, care i-a oferit, în 12/24 martie 1848, prin avocatul Constantin Secăreanu 1.500 de florini²⁴, și compania românească de la biserica Sfânta Treime din Brașov-Cetate, care i-a dăruit, în 29 martie, prin Abraham Micloș, o mie de florini²⁵. Ajutoarele bănești primite cu generozitate de la acești „bărbați mărinimoși”, care au dovedit în acest fel „căldură”, „zel” și „răvnă” „pentru binele de obște” și „către a noastră a tuturor Bisericii”, cum îi lăuda însuși Șaguna pe brașoveni, i-au permis vicarului Andrei să-și acopere cheltuielile necesare pentru deplasarea la Carloviț și împlinirea în bună rânduială a ceremoniilor consacării episcopale. De atunci înainte, Andrei Șaguna va privi spre Rășinari și spre Brașov cu speranță și mari așteptări mai ales în momentele mai dificile ale vieții și activității sale, răsplătindu-i pe colaboratorii săi din cele două localități nu numai cu încrederea și recunoștința sa, ci promovându-i în diferite slujiri

²¹ *Ibidem*, p. 37. Despre istoria școlilor din Rășinari, fondate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, vezi: Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1915, p. 375–388; Ela Cosma, *Case și inscripții din Rășinari din secolele XVIII–XIX*, în vol. *Patrimoniul istorico-juridic românesc din Mărginimea Sibiului (Rășinari, Săliște). Studii și ediție critică de documente*, coord. Ela Cosma, Cluj-Napoca/Gatineau, Argonaut Publishing/Symphologic Publishing, 2020, p. 233–237.

²² Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 44. Despre Coman Cioran vezi: Ilie Hașegan, *op. cit.*, vol. I, Brașov, Edit. revistei „România Tânără”, 1943, p. 89–92.

²³ Nicolae Jianu, *Mitropolitul Andrei Șaguna și rășinarieni*, în vol. *Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, „păstorul cel bun al Ardealului”*, coord. Laurențiu Streza, Sibiu, Edit. Andreiana, 2012, p. 157.

²⁴ *Andrei Șaguna către reprezentanța bisericii Sf. Nicolae din Șchei*, Sibiu, 12/24 martie 1848, în Laurențiu Streza, Vasile Oltean, *Mitropolitul Andrei Șaguna în documentele din Șcheii Brașovului*, vol. I, Sibiu, Edit. Andreiana, p. 187.

²⁵ *Andrei Șaguna către compania din Brașov-Cetate*, Sibiu, 21 martie 1848, în *Ibidem*, p. 191.

și funcții bisericești, civile și militare, așa cum a făcut-o și cu preotul Sava Popovici-Barcianu pe parcursul următoarelor două decenii.

În 29 aprilie 1848, rășinărenii i-au delegat pe preotul Sava Popovici, pe avocatul Ioan Pinciu, cumnatul preotului Sava, pe profesorul Ioan Brote și pe țaranul Șerban Giurculețiu (apare uneori menționat ca Șarban Jurculeț) să-i reprezinte la Adunarea Națională de la Blaj din 3/15–5/17 mai 1848²⁶. A doua zi, în 4/16 mai 1848, părintele Sava a fost ales membru al Comitetului permanent al națiunii române cu sediul la Sibiu (format din 25 de persoane) și membru al delegației românești, constituită din 48 de membri și condusă de episcopul Andrei Șaguna, care urma să se deplaseze la Viena pentru a-i înmâna împăratului Ferdinand I al Austriei (1835–1848)²⁷ doleanțele națiunii române din Transilvania²⁸. Cele două alegeri demonstrează încrederea și vizibilitatea de care se bucura preotul rășinărean Sava Popovici-Barcianu atât în ochii tânărului episcop Andrei Șaguna, hirotonit la Carloviț în 18/30 aprilie 1848, cât și a celorlalți fruntași români ardeleni, clerici și mireni deopotrivă. Membrii delegației românești au plecat spre Viena în 19 și 20 mai, episcopul Șaguna urmându-i, după o oprire la Sibiu și la Cluj, abia la 1 iunie 1848. Ajunși la Viena în 16/28 mai 1848, membrii delegației n-au reușit să isprăvească „încă nimica”, după cum îl informa părintele Sava Popovici pe tatăl său printr-o scrisoare expediată spre Rășinari în 24 mai 1848. Tonul epistolei este mai degrabă unul pesimist, denotând atât atmosfera încărcată care domnea în Viena, cât și degringolada deputaților, care se văzuseră obligați să se împartă, unii rămânând în Viena și încercând să ajungă în audiențe pe la diverși miniștri ai cabinetului austriac, alții deplasându-se la Innsbruck unde se refugiase împăratul din calea revoluționarilor, toți așteptând cu interes venirea episcopului Șaguna²⁹.

Ajuns la Viena în 13 iunie 1848, episcopul i-a adunat pe membrii delegației și au redactat o nouă petiție adresată împăratului, prin care respingeau unirea unilaterală a Transilvaniei cu Ungaria, proclamată în 30 mai 1848 de dieta de la Cluj, și afirmau ca imperios necesară recunoașterea națiunii române în țara „în care ei constituie majoritatea covârșitoare”, românii dorind astfel „să-și păstreze pururea naționalitatea lor, să vorbească propria limbă și să fie ascultați în aceasta”³⁰. A doua zi, în 2/14 iunie 1848, preotul Sava Popovici a trimis comunității din Rășinari o lungă scrisoare în care relatea cele petrecute la Viena în ultimele zile, informându-i pe rășinăreni cu privire la evoluția evenimentelor politice și încurajându-i să nu-și piardă nădejdea în izbânda

²⁶ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți* ..., p. 50–51.

²⁷ Ferdinand Karl Leopold Joseph Franz Marchlin (1793–1875), împărat al Austriei (1835–1848) ca succesor al tatălui său, Franz I, a abdicat în toamna anului 1848 și s-a retras la Praga, i-a urmat la tron nepotul său de frate: Franz Joseph.

²⁸ Mircea Păcurariu, *Revoluția românească din Transilvania și Banat în anii 1848–1849. Contribuția Bisericii*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Eparhiale, 1995, p. 67–68.

²⁹ *Sava Popovici către Daniil Popovici*, Viena, 24 mai 1848, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți* ..., p. 52–53.

³⁰ Keith Hitchins, *Ortodoxie și Naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania 1846–1873*, traducere de pr. Aurel Jivi, București, Edit. Enciclopedică, 2016, p. 81.

cauzei naționale, să privegheze ca să nu cadă în vreo ispită, purtându-se „cu toții în dragoste și prin un mod bun și înțelept să ne știm câștiga și dragostea compatrioților noștri”, dând ascultare conducătorilor națiunii, care doresc și „caută binele neamului nostru”, cercetând cu atenție „cugetările, simțămintele și faptele lor”. În fruntea conducătorilor națiunii se afirmase în opinia sa „Măria Sa Domnul nostru Episcop Șaguna”, care „se luptă ca un bun ostaș cu mare zel și nepregetare” pentru „fericirea noastră” și pentru „punerea în lucrare” a programului adoptat de Adunarea Națională de la Blaj³¹. În continuare, preotul Sava pomenea câteva dintre acțiunile recente ale episcopului și sublinia că membrii deputăției de la Viena „suntem martori ai înțeleptelor măsuri ce ia bunul acesta părinte în punctul petițiunii noastre, martori ai călduroasei primiri cu care se cinstește de la cele mai înalte persoane ale statului”, rânduri din care reiese în mod limpede că deputații își redobândiseră curajul și optimismul odată cu descinderea ierarhului în mijlocul lor. Din următorul paragraf al epistolei se desprinde puternica impresie pe care o făcuse Șaguna asupra moralului membrilor deputăției românești și energia debordantă pe care acesta o investea în slujba cauzei naționale românești: „Națiunea română se poate bucura dară, că are un povățuitor carele cu vaza și autoritatea sa poate face foarte mult pentru dânsa. Orice învinuiri sau mișcări de caracter, ce ar putea cădea asupra acestui mare bărbat, după a mea și a altora părere, nu sunt la locul lor. Viitorul va descoperi toate acestea și națiunea română mai într-un târziu își va cunoaște mai bine pe adevărații săi patrioți și naționaliști, care au lucrat mai mult pentru dânsa”. În finalul scrisorii, părintele Sava îi anunța pe rășinăreni că episcopul Șaguna a decis ca toți membrii deputăției să se deplaseze la Innsbruck pentru a se înfățișa înaintea împăratului Ferdinand și a-i înmâna ultima lor petiție³². Într-adevăr deputăția românească s-a deplasat la Innsbruck, unde a ajuns într-o zi de joi, pe 10/22 iunie 1848, a doua zi fiind primiți în audiență de suveran. Despre întrevederea avută cu împăratul și asigurările primite în legătură cu viitorul națiunii române, episcopul Andrei Șaguna și-a informat clerul și poporul printr-o circulară emisă la Pesta în 18/30 iunie 1848, la finalul căreia îi încuraja pe români să lucreze „pentru frățietate, binele și folosul patriei”³³, tonul său conciliant fiind recunoscut în toate celelalte epistole trimise transilvănenilor în vara anului 1848³⁴.

În timp ce episcopul Andrei Șaguna și o parte a membrilor deputăției românești, între care s-au numărat Timotei Cipariu, Iosif Ighian, Paul Dunca, Demetriu

³¹ Amănunte despre programul revoluției române din Transilvania și acțiunile liderilor ei vezi la: Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj-Napoca, Edit. Academia Română. Centrul de Studii Transilvane/Edit. Eikon, 2013, p. 179–188; Liviu Maior, *1848–1849. Români și unguri în revoluție*, București, Edit. Enciclopedică, 1998, p. 49–127, 167–194.

³² *Sava Popovici către onorata comunitate din Rășinari*, Viena, 2 iunie 1848, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 53–55.

³³ *Andrei Șaguna către cler și credincioși*, Pesta, 18 iunie 1848, în Nicolae Popea, *Memorialul Archiepiscopului și Mitropolitului Andrei baron de Șaguna sau luptele naționale-politice ale românilor 1846–1873*, tom I, Sibiu, Institutul tipografic, societate pe acții, 1889, p. 147–150.

³⁴ Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 82–89.

Moldovan și Ioan Bran, au rămas la Pesta – de unde vor reveni în Ardeal abia în toamna anului 1848 – pentru a negocia cu guvernul maghiar doleanțele românilor și a participa la lucrările dietei Ungariei³⁵, preotul Sava Popovici-Barcianu s-a întors acasă, ajungând la Rășinari în 21 iunie/3 iulie 1848. Consătenii și parohienii săi i-au organizat o primire călduroasă pe câmpia din apropierea Rășinariului, unde învățătorul Nicolae Lazăr a ținut o frumoasă cuvântare de bun-venit, din care reiese că obștea din Rășinari urmărise cu atenție activitatea deputaților români la Viena fiind mulțumită de prestația reprezentantului ei. Lazăr preciza că nu dorința de lingușire, nici prefăcătoria sau un interes partinic i-a determinat pe rășinarieni să-și întâmpine parohul în mod festiv, ci nobilul sentiment al recunoștinței, și anume „adevăratul simț intern, adevărata recunoștință, de care suntem însuflețiți cătră toți înaintătorii binelui genului roman, dintre care Vernicia Ta ești unul nouă mai cunoscut”. Cu acel prilej, dascălul Nicolae Lazăr le-a schițat preotului Sava Popovici-Barcianu și episcopului Andrei Șaguna un veritabil portret spiritual, patriotic și național, de unde se desprinde vaza, cinstirea și meritele pe care cei doi le câștigaseră înaintea rășinarienilor pentru acțiunile politice și naționale întreprinse în lunile precedente în beneficiul emancipării politice și naționale a poporului român din Transilvania. Aprecierile lui Nicolae Lazăr merită reținute, deoarece ilustrează sentimentele sincere și calde ale rășinarienilor atât față de parohul, cât și față de arhipăstorul lor sufletesc, Sava și Andrei, considerați veritabili lideri naționali, cinste care-i înobilează și le fixează efigiile în memoria colectivă a românilor: „Prea onorate Părinte; fericit și prea fericit mă țin că am ocaziunea de a putea saluta în numele ceștii mici, dar cu atât mai tare pătrunsei însoțiri de tinere și mai bătrâne persoane stătătoare de amorea [dragostea] către persoana Verniciei Tale a putea saluta zisei, binevenirea aceasta de toți cei buni cu mare dor așteptată. Crede-ne, bune părinte, că nu lingușirea, nu prefăcerea, nu interesul ne-au scos pe această câmpie română ce au nutrit lângă această biserică, ce au adăpat pe un părinte spiritual, pe un frate sincer al nostru, pe un cetățean ales al acestei patrii, în sfârșit, pe un martir al libertății, al reînvierii, al măririi națiunii române, carele împreună cu alți fericți părinți și frați adevărați ai ginte române, conduși de Măria Sa, Preabunul nostru arhipăstoriu Episcopul Andrei, al cărui preafericit nume s-a făcut nemuritor în inimile Românilor transilvăneni și ale întregii ginte romane – ați mijlocit de la Maiestate, bunul nostru împărat, asigurarea naționalității, ridicarea în ranguri și vredniciile dulcii noastre patrii, și, pe scurt, reînvierea romanității (...) Bine știm și aceea că laudele publice nu-ți plac, însă încredințați în părinteasca Ta bunăvoință, sperăm iertare, pentru că nu putem înăduși simțirile, ci prin aceste strigăte îi face vânt”³⁶. Sava Popovici s-a simțit dator să

³⁵ Detalii despre activitatea lui Șaguna și a delegaților români la Pesta vezi la: Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 83–93; Mircea Păcurariu, *Revoluția românească ...*, p. 89–95; Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. I, ed. facsimile necenzurată, Cluj-Napoca, Edit. Casa Cărții de Știință, 2016, p. 377–403 [infra: *Cartea de aur ...*].

³⁶ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 57–58.

răspundă acestei frumoase primiri împărtășindu-le celor ce l-au întâmpinat detalii referitoare la desfășurarea Adunării Naționale de la Blaj, la călătoria la Viena și activitatea deputăției românești, la primirea lor de către suveran la Innsbruck, la promisiunile imperiale, la ultimele noutăți politice de la Viena și de la Pesta, la asigurările că „toate dorințele noastre se vor îndeplini”, la faptul că „a răsărit dar și românilor Soarele dreptății”, îndemnându-i la vigilență și la ascultare față de arhiepiscopul lor Șaguna, pe care-l caracteriza drept „prea bun părinte, care cu nespuse râvnă ziua și noaptea din toate puterile lucră pentru fericirea poporului, grijei sale încredințat, carele ca un bun ostaș se luptă pentru cauza cea dreaptă a românilor”³⁷.

Spre sfârșitul lunii iunie 1848, părintele Sava i-a scris episcopului Șaguna informându-l cu privire la atmosfera din Rășinari și Brașov, asigurându-l că toți cei ce cunosc „oarecum cursul lucrurilor și fericirea națiunii o caută pe calea păcii, pe cale legiuită”, apreciind, totodată, eforturile depuse de ierarh la Pesta, încurajându-l să continue în acțiunile sale, să depășească piedicile unora și altora și să nu pună la inimă atacurile dezlănțuite la adresa sa și a celor ce-i împărtășesc viziunile politice de către o mică parte a fruntașilor națiunii, care nu înțeleg de ce s-a oprit în capitala Ungariei spre a discuta cu maghiarii. Epistola se încheia pe un ton deosebit de optimist, sensibil-curtenitor și încurajator, dar în același timp profetic: „Cu toate acestea noi suntem de aceea credință, afară de oare-câtiva, că obiectul acesta atât de important, nu putea fi rezervat de providență pentru altcineva decât unic pentru Măria-Ta, ca scoțându-l cu bun succes la liman să-ți ridici în inimile românilor un monument nemuritor, o glorie eternă amăsurat înaltului Măriei Tale caracter. «In via virtuti nulla est via»³⁸. Fii iertător Măria-Ta, că am înșirat atâtea și că ca unul mai mic am îndrăznit a-ți însufla curagiu în împregiurările fatale în care te afli pentru astădată. Măria Ta singur te-ai milostivit a repeta adesea: «Va da Dumnezeu și mai bine, numai paciență [numai să aveam răbdare, nota mea]». Întru cea mai fierbinte dorire, de a te vedea cât mai curând în deplină sănătate în mijlocul nostru al tuturor, pe lângă sărutarea binecuvântatelor mâini, cu profundă supunere sunt al Prealuminat Măriei Tale preaplecat și ascultător fiu»³⁹.

Observând cu atenție și îngrijorare atmosfera tot mai încinsă din marile orașe ale monarhiei și deteriorarea relațiilor dintre guvernul maghiar și cel austriac, pe de o parte, dintre ungurii și românii ardeleni, pe de altă parte, preotul Sava Popovici și-a sfătuit în cele din urmă consătenii să se înarmeze pentru apărarea tronului. Acest îndemn îi va determina pe rășinari să formeze o legiune de călăreți, care va lupta apoi în timpul războiului civil (octombrie 1848 – august 1849) de partea trupelor

³⁷ *Ibidem*, p. 58–59.

³⁸ Citat din poetul roman Publius Ovidius Naso (43 î. Hr. – 17 d. Hr.), înseamnă: „În calea virtuții nu este niciun obstacol”.

³⁹ *Sava Popovici către Andrei Șaguna*, Rășinari, 21 iunie vechi 1848, în Nicolae Popea, *op. cit.*, p. 153–154.

imperiale⁴⁰. Este sugestiv în acest sens stindardul de luptă al rășinărenilor, steagul legiunii din Rășinari fiind lucrat din mătase neagră și galbenă, culorile habsburgilor, având cusută inscripția „Cavalerii Rășinăreni. Pentru tron, patrie și împărat – 1848”. Primind o dispoziție în acest sens și de la generalul Anton von Puchner, comandantul trupelor imperiale din Transilvania, iar în 7/19 octombrie 1848 de la episcopul Andrei Șaguna⁴¹, românii din Rășinari și Săliște au format un escadron de 60 de călăreți, înarmați de către comandamentul austriac din Sibiu și plasați sub comanda căpitanului de cavalerie Ferdinand Alberti, alături de care au luptat în zona Munților Apuseni, în comitatul Zarand și în câmpia Aradului⁴². Preotul Emilian Cioran precizează că escadronul rășinărenilor a întreprins în timpul războiului civil trei expediții militare la Deva, la Arad și la Uioara, la care a luat parte și un strămoș al său, Bucur Cioran, pe atunci elev de liceu, legiunea fiind însoțită de preoții Ioan Bratu și Sava Popovici în calitate de capelani militari⁴³. Cantonat la Deva, într-o zi de vineri de la începutul lunii noiembrie 1848, Sava Popovici îi scria tatălui său Daniil de la Rășinari că era primit „cu cea mai mare bucurie și brațe deschise oriunde ajung”, călătorind în liniște și siguranță „cu căpitanul Alberti, care mă prețuiește foarte”. Cu toate acestea, părintele Sava recunoștea că resimte o mare oboseală, din cauză că nu era obișnuit să călătorească „mai toată ziua călare și în vânt”, din acest motiv fiind foarte ostenit și adesea „înțepenesc”. Părintele Sava, acum „capelan campestru”, adică preot militar, constata cu surprindere și satisfacție că în împrejurimile Orăștiei și a Hunedoarei, unde unitățile imperiale și legiunile românești au fost biruitoare, „ungurii vorbesc acum mai tot românește și dau mare cinste românilor”, concluzionând simplu: „ce face frica!”⁴⁴.

În primele zile ale lunii martie 1849, înainte de ocuparea Sibiului de către trupele revoluționare maghiare aflate sub comanda generalului polonez Iosif Bem⁴⁵, părintele Sava Popovici și fratele său avocatul Severian Popovici s-au refugiat în Muntenia alături de majoritatea membrilor comitetului național român. Alături de ei au fugit din calea trupelor maghiare mii de români și de sași, unii istorici estimând că numai în primul trimestru al anului 1849, numărul refugiaților ardeleni în Țara

⁴⁰ Pentru detalii despre războiul civil și impactul devastator al acestuia asupra comunităților românești vezi: Liviu Maior, *op. cit.*, p. 219–302, 378–403; Mircea Păcurariu, *Revoluția românească ...*, p. 95–192; Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 188–193; Dumitru Suci, *Soldați fără uniformă ai Landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848–1849*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2011; Idem, *Soldați fără uniformă ai Landsturmului Român și starea protopopiatelor greco-catolice din Transilvania după Războiul Național de la 1848–1849*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2014.

⁴¹ Circulara episcopului a fost publicată în Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur ...*, vol. I, p. 460–461.

⁴² Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 58–60.

⁴³ *Ibidem*, p. 60–61; Ilie Hașeganu, *op. cit.*, vol. II, p. 38.

⁴⁴ Sava Popovici către Daniil Popovici, Deva, 5 noiembrie 1848, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 56–57.

⁴⁵ Despre campania lui în Transilvania, vezi: Ela Cosma, *Nouă luni în Transilvania (decembrie 1848 – august 1849): Generalul Józef Bem în corespondență, proclamații, documente*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2011.

Românească se ridicase la circa 15.000 de persoane⁴⁶. În timp ce majoritatea refugiaților au fost bine primiți, fiind ajutați de către biserică și de alte instituții prin colecte în bani, haine și hrană, revoluționarii români, în frunte cu membrii comitetului național, au fost arestați și închiși, între cei „aruncați în lanțuri” numărându-se preotul Sava Popovici și avocatul Servian Popovici din Rășinari. Cei doi sunt pomeniți nominal, alături de alți revoluționari intelectuali, într-un memoriu trimis de confrății lor ardeleni guvernului austriac de la Viena cu rugămintea de a interveni pe lângă autoritățile civile și militare de la București în scopul eliberării lor cât mai grabnice și acordării permisiunii de a se întoarce în Transilvania alături de trupele austriece și ruse. Autorii memoriului subliniau că „acești frați nefericiți ai noștri fac parte din acei români, care pentru inteligența și credința lor probată față de monarh se bucură de încrederea, atât a înaltei comande militare imperiale din Ardeal, cât și a întregii națiuni române”. Enumerând meritele câștigate față de tron și față de națiunea română din Transilvania, autorii memoriului subliniau că aceștia sunt ținuți în „mizerie”, situație „cu atât mai dureroasă, cu cât se știe că ei și națiunea lor au făcut tot ce le-a stat în puteri pentru conservarea monarhiei” austriece. La intervenția guvernului vienez, aceștia vor fi eliberați și vor reveni în Transilvania în vara anului 1849⁴⁷.

În acest context pașoptist al anilor 1848–1849, părintele Sava Popovici-Barcianu din Rășinari a câștigat o notorietate nu numai între consătenii săi, ci și în rândul clerului ortodox transilvănean, devenind un colaborator apropiat și fidel al ierarhului său Andrei baron de Șaguna, cu a cărui binecuvântare s-a implicat în evenimentele revoluționare devenind mai întâi membru al comitetului național român și al delegației românești de la Viena, apoi, în toamna anului 1848, „capelan campestru” al lăncierilor Landsturmului românesc. Respectul și prețuirea au fost reciproce, autorul anonim al necrologului părintelui Sava notând că acesta „îl iubea și îl adora pe fericitul metropolit Andrei Șaguna”⁴⁸. Deloc întâmplător, în toamna anului 1849, după ce revenise la Sibiu, în urma înfrângerii rebelilor maghiari la Șiria, episcopul Șaguna l-a numit pe părintele Sava Popovici din Rășinari în funcția de „asesor consistorial”⁴⁹, făcând parte din acest for restrâns, format din episcop și șase, uneori șapte clerici, care conducea Eparhia Ardealului. De altfel, numele părintelui Sava Popovici-Barcianu apare în lista oficială a asesorilor consistoriali ai eparhiei începând cu șematismul anului 1852 și până la moartea sa, survenită în 1879, după cum se poate citi în paginile calendarelor eparhiale editate de Andrei Șaguna sub

⁴⁶ Gelu Neamțu, *Noi și maghiarii. Câteva aspect importante privind revoluția românilor de la 1848–49 din Transilvania intenționat ignorate până acum*, ed. îngrijită de Ela Cosma și Vasile Lechințan, Cluj-Napoca, Edit. Ecou Transilvan, 2017, p. 223–224.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 226–232; Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur ...*, vol. I, p. 596–598.

⁴⁸ † Sava Popoviciu Barcianu, „Telegraful Român”, XXVII, 1879, nr. 31, p. 122.

⁴⁹ *Revoluția transilvană de la 1848–1849. Date, realități și fapte reflectate în documente bisericești ortodoxe 1848–1850*, Dumitru Suci (coord.), Alexandru Moraru, Iosif Marin Balog, Diana Covaci, Cosmin Cosmuța, Lorand Madly, București, Edit. ASAB, 2011, p. 254.

teascurile tipografiei diecezane din Sibiu începând cu anul 1852⁵⁰. Bucurându-se de stima, încrederea și respectul ierarhului și al credincioșilor săi, pe lângă funcția de asesor sau consilier consistorial, preotul Sava Popovici, parohul Rășinariului, a fost ales membru al sinoadelor diecezane din anii 1860⁵¹ și 1864⁵², în cele din anii 1868 și 1870–1873 fiind deputat sinodal fratele său, avocatul Servian Popovici. După adoptarea Statutului Organic în anul 1868 și reorganizarea Mitropoliei Ardealului pe baza noii constituții ecleziastice, parohul Sava Popovici a fost ales, în anul 1871, membru al consistoriului mitropolitan și al comisiei administrative a Fundației Andrei Șaguna⁵³.

Pentru meritele naționale și politice câștigate în timpul revoluției și a războiului civil, părintele Sava Popovici-Barcianu din Rășinari a fost numărat între cei 137 de bărbați din Transilvania (65 români, 60 sași, 11 maghiari și 1 armean) decorați de împăratul Franz Joseph în toamna anului 1851, preotul Sava fiind distins cu „Crucea de aur pentru merite cu coroană” (*Goldenes Verdienstkreuz mit der Krone*)⁵⁴. În lista celor decorați, părintele Sava Popovici apare la poziția 32, fiind al 10-lea român pomenit, și are următoarea caracterizare schițată de guvernatorul Transilvaniei, Ludwig Wohlgenuth (1849–1851), pe baza rapoartelor colectate despre el în teritoriu: „Popovici, asesor consistorial greco-neunit în Rășinari, decorat cu Crucea de aur pentru merite cu coroană. Comandantul lancierilor români călări ce se găseau sub ascultarea maiorului conte Alberti de la chevaux legers Arhiducele Ferdinand Max; prin cuvântările și prin pilda sa a contribuit la menținerea ordinii și a disciplinei în această unitate de voluntari. Este recomandat în mod excepțional de numitul maior”⁵⁵.

Experiența dobândită în anul 1848, poliglotismul, abilitățile și calitățile părintelui Sava au constituit principalele motive pentru care episcopul Andrei Șaguna l-a recomandat călduros comandamentului superior al armatei imperiale cezaro-crăiești pentru ocuparea postului de capelan militar al armatei habsburgice⁵⁶ în timpul

⁵⁰ Șematismele eparhiei sunt publicate în paginile *Calendarului eparhial*, cunoscut astăzi sub denumirea de *Îndrumător bisericesc* și pot fi consultate ușor în format electronic pe pagina de internet a Mitropoliei Ardealului. Vezi: <https://mitropolia-ardealului.ro/indrumatorul-bisericesc-digitizat/>, accesat 26 martie 2024.

⁵¹ *Actele Soboarelor Bisericeii greco-răsăritene din Ardeal din anii 1850 și 1860*, Sibiu, Tipografia diecezană, 1860, p. 66.

⁵² *Actele Sinodului Bisericeii greco-resaritene în Ardeal din anul 1864*, Sibiu, Tipografia diecesană, 1864, p. 78.

⁵³ A se vedea protocoalele sinodale din anii 1868, 1870, 1871, 1872 și 1873, publicate în tipografia arhidiecezană din Sibiu și păstrate în Biblioteca Mitropoliei Ardealului de la Sibiu și în alte biblioteci parohiale și universitare.

⁵⁴ Ion I. Nistor, *Decorarea lui Avram Iancu și a camarazilor săi*, „Academia Română. Memoriile Secțiunii istorice”, seria III, tomul XI, Imprimeria Națională, București, 1931, p. 298.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 308–309, 333.

⁵⁶ Amănunte despre istoria clerului militar al armatei habsburgice, vezi la: Mircea-Gheorghe Abrudan, *Biserica Ortodoxă și clerul militar din Monarhia Habsburgică între Pacea de la Carloviț și Primul Război Mondial (1699–1914)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2022, p. 233–413.

Războiului Crimeii (1853–1856)⁵⁷. Părintele Sava Popovici a activat în „slujba” de „duhovnic al armatei”, după cum se autocaracterizează într-o epistolă expediată tatălui său în 5 martie 1856⁵⁸, timp de patru luni, între februarie și mai 1856, slujind și împărtășindu-i cu Sfintele Taine pe soldații ortodocși ai armatelor austriece care ocupaseră Țara Românească și Moldova în Războiul Crimeii. Cum a ajuns părintele Sava să i se încredințeze această misiune? La 3 februarie 1856, Comandamentul General al Armatei Austriece de la Sibiu i-a adresat episcopului Șaguna rugămintea de a trimite un preot pentru „ascultarea spovedaniei pascale a trupelor din Moldova”⁵⁹. După câteva zile, la 12 februarie 1856, episcopul l-a numit pe parohul Sava Popovici din Rășinari pentru îndeplinirea acestei misiuni⁶⁰. Câteva zile mai târziu, ierarhul sibian îi înmâna părintelui Sava mai multe scrisori arhieresti de recomandare destinate clerului ortodox din cele două principate⁶¹ și ofițerilor superiori ai armatei austriece⁶², documente care-i atestau calitatea de preot duhovnic și misiunea pastorației militarilor ortodocși din armata austriacă. Având aceste documente asupra sa, părintele Sava a plecat cu poștalionul prin Făgăraș și Brașov, trecând în Țara Românească pe Valea Prahovei și făcând cele dintâi popasuri la Predeal și la Mănăstirea Sinaia. Primele contacte cu trupele austriece le-a avut la Câmpina și la Ploiești, la începutul lunii martie 1856, unde a spovedit „înainte și după amiază la vreo 200 feciori de legea noastră, români, sârbi, polci, care nu știau românește, mă înțelegeam cu ei ungurește și nemțește, cu alții iarăși prin tâlmaci”⁶³. După aceea părintele Sava a ajuns la București, unde a fost primit în audiență atât de către general-locotenentul Johann Baptist von Coronini-Cronberg, comandantul suprem al armatei austriece în Țara Românească, cât și de către mitropolitul Nifon Rusăilă al Ungrovlahiei. Părintele Sava a menționat în scrisorile sale atitudinea „foarte călduroasă” a comandantului austriac, spre deosebire de cea „mai rece” a mitropolitului român⁶⁴, atmosferă explicabilă având în vedere atât intențiile afirmate public de austrieci de a anexa Principatele Române, cât și a abuzurilor pe care aceștia le săvârșiseră în timpul ocupației militare⁶⁵. În capitala Țării Românești, mitropolia i-a pus la dispoziție o biserică pentru oficierea serviciilor religioase pentru „cătanele de legea noastră”, al căror număr îl aprecia la circa nouă sute⁶⁶. O primire mult mai caldă va primi părintele Sava din partea mitropolitului

⁵⁷ John Sweetman, *Războiul Crimeii 1854–1856*, traducere de Mihai Drumar, București, Edit. Corint, 2015.

⁵⁸ Sava Popovici Barcianu către Daniil Popovici, Ploiești, 5 martie 1856, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 63.

⁵⁹ Arhiva Bibliotecii Mitropoliei Ardealului, Fond Șaguna, nr. 1105 [infra: ABMA, F. Șaguna].

⁶⁰ ABMA, F. Șaguna, nr. 1106 (concept).

⁶¹ ABMA, F. Șaguna, nr. 1121 (concept).

⁶² ABMA, F. Șaguna, nr. 1124 și 1125 (concepte).

⁶³ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 63.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 64–67.

⁶⁵ *Istoria românilor*, vol. VII, tom I: *Constituirea României moderne (1821–1878)*, coord.: Dan Berindei, ed. a II-a, revăzută și adăugită, București, Edit. Enciclopedică, 2015, p. 466–467.

⁶⁶ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 67.

Sofronie Miclescu de la Iași, alături de care a slujit „ceremoniile Învierii în Duminica Paștilor”⁶⁷. Părintele Sava Popovici-Barcianu a fost apreciat de către ofițerimea austriacă pentru activitatea depusă, câștigându-și „multă cinste înaintea Domnilor Tisturi împărătești mai înalți”, cum îi mărturisea episcopul Andrei Șaguna, în 29 martie 1856, tatălui lui Sava, preotul Daniil Popovici de la Rășinari⁶⁸. Din corespondența părintelui Sava cu rudele de la Rășinari se poate reconstitui traseul urmat și zonele colindate pentru a spovedi și împărtăși sutele de soldați ortodocși de diferite etnii din armata austriacă: Câmpina, Ploiești, București, Focșani, Bârlad, Brăila, Iași, Botoșani, Roman, Piatra Neamț și Bacău⁶⁹. Îndeplinindu-și cu succes misiunea, părintele Sava Popovici-Barcianu s-a întors acasă la Rășinari, în a doua parte a lunii mai 1856, continuându-și activitatea pastorală, culturală și educațională în parohia Rășinari și la centrul eparhial de la Sibiu.

Alte dovezi ale aprecierii și încrederii acordate de Andrei Șaguna parohului Sava Popovici o reprezintă misiunile culturale și sarcinile bibliofile pe care ierarhul i le-a încredințat parohului din Rășinari. Mitropolitul Șaguna însuși precizează în prefața lucrării sale „Compendiu de dreptul canonic”, publicat la Sibiu în anul 1868, că între cele 21 de cărți „compuse și traduse prin alții la îndemnul meu”, patru sunt semnate de „Sava Popoviciu, paroh la Rășinariu”, și anume: „Abecedariu românesc”, publicat în anul 1851⁷⁰; „Gramatica română”, apărută în anul 1852⁷¹; „Carte de conversațiune și Vocabulariu german și român”, tipărit în anul 1853⁷²; și „Abecedariu nemțesc pentru școlile române”⁷³, publicat în anul 1857⁷⁴. Așadar, patru din cele patrusprezece lucrări tipărite și alte două rămase în manuscris, elaborate de preotul cărturar Sava Popovici de la Rășinari au fost întocmite și publicate la imboldul mitropolitului Andrei Șaguna. Tot la rugămintea ierarhului, Sava Popovici a tradus în limba germană un „Memorial”, pe care l-a finalizat în toamna anului 1860. Expediind traducerea la Sibiu, părintele Sava îi scria episcopului său: „Excelența Voastră, aici

⁶⁷ *Ibidem*, p. 62–72.

⁶⁸ Andrei Șaguna către Daniil Popovici, Sibiu, 29 martie 1856, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 29, 62.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 62–72.

⁷⁰ *Abțedar, pentru folosul școalelor de legea greco-răsăriteană*, Sibiu, Tipografia Episcopescă, 1851; ed. a II-a, în 10.000 de exemplare, și a III-a, în peste 8.000 de exemplare, au apărut în anii 1852 și 1854 la aceeași editură diecezană. Cf. Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, p. 133.

⁷¹ *Gramatica românească pentru școlile populare*, Sibiu, Tipografia Episcopescă, 1852; *Gramatica română, curs pregătitor pentru școalele secundare, preparandii și privați*, Sibiu, Tipografia Episcopescă, 1852.

⁷² *Carte de conversațiune și vocabulariu german și român, pre scurt lucrat pentru germani și români*, Tipografia Diecezană, Sibiu, 1852 (2.000 de exemplare); ed. a II-a, Sibiu, 1853 (1.500 exemplare); ed. a III-a, Sibiu, 1854 (1.295 de exemplare). Cf. Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 41.

⁷³ *Abecedar nemțesc pentru școalele populare de legea greco-răsăriteană*, Sibiu, Tipografia Diecezană, 1857, ed. a II-a 1867, ed. a III-a 1871.

⁷⁴ Andrei Baron de Șaguna, *Compendiu de dreptul canonic al unei sântei sobornicesci și apostolesci biserici*, Sibiu, Tipografia archidiecezana, 1868, p. XV; și Nicolae Popea, *Memorialul op. cit.*, p. 326–327.

aștern cu fiască plecăciune și urmarea traducerii Memorialului. Încât am pătruns, după împrejurările în care mă aflu cam bolnăvicios, în duhul elaboratului Prea Sfinției Voastre, veți decide înșivă, eu mă bucur din inimă că deși peste vreme mai îndelungată tot iese în tipar la lumină și zorile aceleia se pot răspândi cu plăcere între cler și popor. Încununeze Atotputernicul silințele acestea neobosite ale Excelenței Voastre în favoarea ierarhiei noastre cu succesul cel mai mângâietor. Recomandat grației părintești, sunt al Excelenței Voastre prea plecat fiu sufletesc, Savva Popovici, Rășinari, 16 Octombrie 1860⁷⁵. Primind lucrarea, în ziua următoare ierarhul se declara satisfăcut de munca părintelui Sava, notând pe epistola preotului rășinărean: „Mulțămescu-ți Savva, și iarăși mulțămesc. Sibiu, 17 Octombrie 1860. Andrei, episcop⁷⁶. „Memorialul” tradus de Sava Popovici în limba germană, în prima jumătate a lunii octombrie 1860, nu poate fi altceva decât petiția Sinodului diecezan de la Sibiu (24–26 octombrie 1860) către împăratul Franz Josef cu privire la reînființarea mitropoliei ortodoxe, document expediat de Andrei Șaguna pe adresa Curții de la Viena în 26 octombrie 1860⁷⁷. De altfel entuziasmul implicării asesorului consistorial Sava Popovici în demersurile privitoare la reînființarea mitropoliei a fost eternizat în clopotul turnat de obștea rășinăreană pentru biserica Sfânta Parascheva în anul 1865, clopot pe care s-a scris următoarea însemnare: „În onoarea Prea Cuvioasei Paraschiva s-a făcut acest clopot, cu speșele casei alodiale a opidului Rășinari, în anul reînființării mitropoliei române greco-răsăritene din Austria, 1865, sub întâiul arhiepiscop și mitropolit Andrei, Baron de Șaguna, prin stăruința oficiului opidan și a parohului local și asesor consistorial, Savva P. Barcianu, fiind antistia comunală: judele P. Vidrighin, jurații: B. Cioran, A. Mitrea, N. Ciucian, M. Droc, B. Dancășiu și orator A. Pinciu, iar curatori: I. Ciucian și P. Albu⁷⁸”.

După moartea prematură a protosinghelului și profesorului Grigorie Pantazi († 28 noiembrie 1854), episcopul Andrei Șaguna l-a chemat pe preotul Sava Popovici de la Rășinari să predea Dogmatica și Pedagogia la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu. Părintele Sava a ocupat acest post timp de un an de zile, între decembrie 1854 și octombrie 1855, fiind eliberat din funcție la cerere⁷⁹. În 4 octombrie 1855, la încheierea activității sale didactice la Sibiu, episcopul i-a adresat o mișcătoare scrisoare de mulțumire, notând: „Cinstite părinte Sava, precât prețuiesc eu slujbele cele bune, pe care Cinstia Ta ca profesor la institutul nostru diecezan teologic le-ai făcut în vremea de un an și jumătate, pe atât sunt silit a dezlega pre Cinstia Ta de la slujba aceasta căci m-am convins că îndepărtarea Cinstiei Tale de la acele două

⁷⁵ Sava Popovici către Andrei Șaguna, Rășinari, 16 octombrie 1860, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 47.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Varianta românească a petiției la Ilarion Pușcariu, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania. Studiu istoric despre reînființarea mitropoliei, dimpreună cu o colecțiune de acte*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1900, p. 168–173.

⁷⁸ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 78.

⁷⁹ Mircea Păcurariu, *230 de ani de învățământ teologic la Sibiu (1786–2016)*, ed. întregită și adăugită, Sibiu, Edit. Andreiana, 2016, p. 75, 339.

parohii care sufletește trebuie să le îngrijești, poporenii aceia numeroși mult pățimesc în cele sufletești. Care aducându-ți la cunoștință doresc ca în aceste rânduri să afli mulțumita mea, cu slujbele cele bune ale Cinstiei Tale și rămân cu arhierescă binecuvântare, al Cinstiei Tale arhieru Andreiu, episcop, Sibiu”⁸⁰.

Făcând parte din elita preotească ortodoxă transilvăneană, episcopul Andrei Șaguna l-a cooptat pe parohul Sava Popovici-Barcianu în toate marile proiecte național-politice și culturale ale românilor ardeleni din perioada neoabsolutismului și liberalismului austriac. Astfel a participat alături de notarul Ioan Pinciu, ca reprezentanți ai comunei Rășinari, la lucrările conferințelor naționale românești desfășurate la Sibiu în 13–16 ianuarie 1861⁸¹ și în 21–23 martie 1861⁸², iar la lucrările dietelor de la Sibiu (1863–1864) și de la Cluj (1865) a fost ales fratele său, avocatul și secretarul gubernial Servian Popovici-Barcianu⁸³. Fiind preocupat la modul cel mai serios de chestiunile filologice și traductologice, parohul Sava Popovici a fost ales membru în Comisia filologică română de la Sibiu, constituită în scopul stabilirii unei ortografii românești unitare pentru Transilvania, lucrările acesteia derulându-se în orașul de pe Cibin între 2 și 7 octombrie 1860 sub prezidiul canonicului blăjean Timotei Cipariu. Un an mai târziu, între 23–25 octombrie/4–6 noiembrie 1861, a avut loc la Sibiu adunarea generală de constituire a „Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român”. Parohul din Rășinari, Sava Popovici-Barcianu, și fratele său, Servian Popovici-Barcianu, au făcut parte din această adunare, regăsindu-se între cei 212 „membri fondatori și ordinari” ai adunării generale constituante a Astei, listă din care reiese că au contribuit fiecare cu suma de 5 florini la fondul de constituire a Asociațiunii⁸⁴. În a doua zi a dezbaterilor adunării constituante a fost votată conducerea Asociațiunii, președinte fiind ales episcopul Andrei Șaguna, cu 75 de voturi din 125 de alegători, vicepreședinte Timotei Cipariu, secretar George Barițiu, casier Antoniu Bechnițiu, controlor Ioan Pinciu, arhivar și bibliotecar Visarion Roman. Totodată s-a purces la alegerea unui comitet permanent al Astei, alcătuit din 12 membri, Sava Popovici clasându-se între primii șase membrii aleși ai respectivului comitet, primind 76 de voturi, la egalitate cu protopopul Ioan Popasu al Brașovului⁸⁵. Pentru meritele sale culturale și filologice, Sava Popovici-

⁸⁰ Andrei Șaguna către Sava Popovici, Sibiu, 4 octombrie 1855, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 46.

⁸¹ Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur ...*, vol. II, Sibiu, Tipografia Societate pe acțiuni, 1902, p. 217.

⁸² *Mișcarea națională a românilor din Transilvania între 1848–1918, Documente*, vol. IV (27 februarie 1861 – 18 septembrie 1861), coord.: Simion Retegan, București, Edit. Academiei Române, 2007, p. 45–46.

⁸³ Simion Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863–1864)*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1979, p. 77; Pe larg despre ședințele dietelor, vezi: Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur ...*, vol. III, Sibiu, Tipografia Iosif Marschall, 1905, p. 3–391, 761–853.

⁸⁴ *Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, Tipografia diecezană, 1862, p. 55–56.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 68–71.

Barcianu a fost ales membru al „Asociației pentru științele naturale din Sibiu” a sașilor ardeleni, iar în ședința din 15/27 septembrie 1869, Societatea Academică Română din București l-a ales membru corespondent⁸⁶, doi ani mai târziu, la 7 septembrie 1871, mitropolitul Andrei Șaguna fiind ales membru de onoare al aceluiși for academic.

Dincolo de aceste relații oficiale, de natură culturală, bisericească și național-politică, ale ierarhului sibian cu parohul rășinărean, între mitropolitul Andrei Șaguna și preotul Sava Popovici-Barcianu a existat o veritabilă prietenie, care ne descoperă sentimentele nobile ale celor doi. Protopopul Emilian Cioran notează în acest sens faptul că anual de sărbătorile Nașterii și Învierii Domnului, deci la Crăciun și la Paști, preotul Sava și arhiepiscopul Andrei se felicitau reciproc transmițându-și urări de „sănătate”. Inițiativa acestor felicitări a avut-o părintele Sava Popovici, care nu s-a rezumat a-i transmite arhiepiscopului său, „ca un fiu ascultător”, cum precizează preotul Emilian Cioran, niște simple urări protocolare, ci de sărbătorile pascale îi trimitea „și câte un miel gras”. La Sărbătoarea Paștilor anului 1860, episcopul Șaguna i-a răspuns părintelui Sava cu o felicitare personalizată, scriindu-i: „Mulțămescu-ți pentru bunătate. Doresc ție, bătrânului taică, preotesei și copiilor tăi, de la Atotputernicul Dumnezeu, ca la mulți ani să petreceți cu toții Sfintele Paști în sănătate și îndestulare, trimițând din prisosul mieilor în tot anul și la cea de miei lipsită episcopie, câte un miel frumos și gras. Tu nu mi-ai cinstit Gramatica Ta, nici alte scrieri ce le-ai tipărit, dar eu Pârğa [fructul prim, nota mea] scrierilor mele ți-o trimit, dar este întrebare, fi-va frumoasă și grasă ca mielul tău? Andrei, episcop⁸⁷”. Din această felicitare reiese că parohul nu-i dăruise ierarhului lucrările sale gramaticale româno-germane în dar, însă episcopul îi oferise în dar toate aparițiile sale editoriale de până atunci, ceea ce arată din nou cinstea pe care Andrei Șaguna i-o acorda personal preotului cărturar Sava Popovici-Barcianu din Rășinari. Șaguna a încercat să se revanșeze față de familia preotului Sava și în mod financiar, oferindu-i acestuia în anul 1864 suma de 70 de florini din ajutorul imperial primit de episcopie de la guvernul vienez, parohul din Rășinari fiind înscris de ierarh pe lista celor șase preoți ajutați din „mila împărătească” în protopopiatul Sibiu II⁸⁸. Dar poate felul cel mai nobil prin care Andrei Șaguna a considerat a răsplăti familia Popovici-Barcianu a fost recomandarea, pe care i-a oferit-o lui Daniil Popovici-Barcianu în anul 1869, de a studia pedagogia la Universitatea din Dresda, Germania, cu o bursă oferită de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Budapesta prin bunăvoința ministrului Jozsef Eötvös⁸⁹.

Notând informații auzite în sânul familiei, preotul Emilian Cioran subliniază că mitropolitul Andrei Șaguna se retrăgea adesea la Rășinari, în casa și în ambianța

⁸⁶ Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, p. 135.

⁸⁷ Andrei Șaguna către Sava Popovici, Sibiu, 1860, în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 47.

⁸⁸ Andrei Șaguna către Ioan Panovici, Sibiu, nr. cons. 327/1864, în Antonie Plămădeală, *Din vremea lui Șaguna III*, „Mitropolia Ardealului”, XXXI, 1986, nr. 2, p. 244.

⁸⁹ P. Șpan, *Școala lui Șaguna*, p. 86.

familială a preotului Sava Popovici-Barcianu, care avea și o frumoasă bibliotecă cu cărți în cinci limbi, pentru a medita, a se odihni, a citi și a scrie. Fin cunoscător al oamenilor, al mirenilor și al clericilor deopotrivă, dar poate mai ales al aparatului administrativ-bisericesc și a societății în general, părintele Cioran notează despre Andrei Șaguna: „În această casă se simțea bine și afla liniștea necesară pentru munca titanică ce a dezvoltat, evitând fățarniciile obișnuite și vorbele pompoase care se obișnuiesc la astfel de sărbători. Cunoștea prea bine oamenii!”⁹⁰. Scriind despre „vorbe pompoase” rostite la sărbători de către clerici, protopopul și consilierul mitropolitan Cioran face de fapt referire la festivitățile organizate la Sibiu, în vara anului 1871, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la venirea mitropolitului Andrei Șaguna în Transilvania. Spre surprinderea tuturor, la ceremoniile patronate cu mult fast la Sibiu de către Consistoriul mitropolitan, în zilele de 21 și 22 august 1871, mitropolitul Șaguna nu a luat parte personal, ci a petrecut cele două zile „în singurătate cu post și rugăciune” la Rășinari, în casa familiei Popovici-Barcianu⁹¹. Desigur, ne putem întreba de ce a ales ca loc de refugiu în astfel de momente tocmai casa preotului Sava și nu o alta? Răspunsul ni-l oferă însuși Șaguna în corespondența purtată cu părintele Sava, corespondență de unde se desprinde, așa cum bine a sesizat în urmă cu un veac preotul Emilian Cioran, cel ce a publicat fragmente ale acestui schimb epistolar, „iubirea părintească, iubirea nefățarnică, încrederea, intimitatea”, „omul mare, iubitor, recunoscător și sincer fără umbră de fariseism” a lui Șaguna, pe de o parte, onestitatea, seriozitatea, cultura vastă, lipsa de viclesug și inima largă, binevoitoare, a preotului Sava și a familiei sale, pe de altă parte⁹².

În ultima felicitare de Crăciun, trimisă de mitropolit parohului din Rășinari, în 20 decembrie 1872, chiar în ziua în care aniversa 65 de ani, Andrei Șaguna nu mai folosea apelativele protocolare de adresare către clericii săi, precum „cinstite” sau „onorate părinte”, ci a recurs la o formulă mult mai caldă și familiară scriind: „Iubite părinte Sava, Mulțumescu-ți pentru felicitările la Crăciun, poftindu-ți din suflet curat, ca Atotputernicul să te țină cu familiarii la mulți fericiți ani a petrece sărbătorile Nașterii Domnului cu toți în deplină sănătate. La Sfântul Ignatie, ca ziua nașterii mele înainte cu 65 ani, Andreiu, arh[iepiscop] și mitropolit”⁹³. Peste șase luni, într-o zi de sâmbătă, la 16/28 iunie 1873, arhiepiscopul și mitropolitul Andrei baron Șaguna adormea întru Domnul în reședința sa din Sibiu. Patru zile mai târziu, în 20 iunie/ 2 iulie 1873, „un trist conduct” părăsi „vechile ziduri ale orașului Sibiu” și se îndreptă spre „comuna mare românească Rășinari”, unde ierarhul va fi înmormântat, conform dorinței sale testamentare, în cimitirul bisericii Sfânta Treime. Peste cripta sa a fost ridicat în anul 1877 un frumos mausoleu din piatră cioplită, străjuit la intrare de doi lei

⁹⁰ Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți ...*, p. 48.

⁹¹ Ana Grama, *Șaguniene. Contribuții documentare. Jubileul din august 1871, ca un cântec de lebdă*, „Transilvania”, XXXVII, 2008, nr. 9–10, p. 110–118.

⁹² Emilian Cioran, *Mitropolitul Șaguna și comuna Rășinari*, „Revista Teologică”, XIII, 1923, nr. 6–7, p. 220–229.

⁹³ Idem, *Șapte generații de preoți ...*, p. 47.

dormind, turnați din bronz în mărime naturală, iar în interior, la căpătâiul criptei, a fost amplasat un bust al mitropolitului, sculptat în marmură albă de Fr. Storck. Victor Păcală, nota în monografia Rășinariului din anul 1915 că mausoleul mitropolitului devenise pentru locuitorii comunei „o comoară neprețuită”, care adăpostește „sfintele lui moaște, la care vor peregrina încă multă vreme fiii bisericii pentru închinare și îmbărbătare, iar rășinărenii căpătaseră astfel cea mai frumoasă atribuție ce li se putea da, aceea de străjeri ai sfântului mormânt”⁹⁴.

Concluzii

La doi ani după finalizarea mausoleului șagunian, la 12/24 martie 1879 a adormit în Domnul și părintele Sava Popovici-Barcianu și a fost înhumat la câțiva metri în spatele criptei ierarhului său. La înmormântarea lui au luat parte mitropolitul Miron Romanul (1874–1898) alături de vicarul Nicolae Popea și de toți membrii consistoriului mitropolitan, în total 14 preoți, înconjurați de poporul dreptcredincios al Rășinariului, care-și plângea atunci „pe cel mai distins membru”, al cărui nume era cunoscut și prețuit de toți, după cum titra „Telegraful Român”. Apropiati în timpul vieții, cei doi mari păstori au rămas nedespărțiți și dincolo de moarte, uniți fiind de dragostea pentru Domnul și Mântuitorul lor Iisus Hristos, pentru Biserica Ortodoxă și pentru neamul românesc din care odrăsliseră și pentru care se jertfiseră de-a lungul vieții lor pământești. Amândurora li se potrivesc cuvintele panegiricului rostit de Daniil Popovici-Barcianu, la 15 iunie 1898, cu ocazia comemorării a 25 de ani de la moartea mitropolitului Șaguna, profesorul sibian evocându-l de fapt atât pe părintele său spiritual, cât și pe cel trupesc: „Și precum copiii după moartea părinților lor, de câte-ori împreună se adună, de dulceața neîntrecută a mamei lor a povesti, de bunătatea fără margini a părintelui lor a se întreține nu se satură, iar nepoții și strănepoții cu drag și cu fală își reamintesc pe strămoșii care au făcut mândria familiei, așa și noi lucru mai potrivit nu putem face, decât împreună fiind, să ne amintim pururea, cu drag și duioșie, toate acele fapte mărețe, toate acele sfaturi înțelepte, toate acele virtuți alese, prin care părintele nostru al tuturor și-a arătat a sa nemărginită iubire pentru noi”⁹⁵. Cuvintele sale rămân valabile peste veacuri, după cum o arată recunoștința și evlavia rășinărenilor până în ziua de astăzi.

⁹⁴ Victor Păcală, *op. cit.*, p. 363.

⁹⁵ D.P. Barcianu, *Cuvânt rostit la Actul festiv ținut la 15 iunie 1898 în Sibiu din incidental aniversării a 25-a de la moartea arhiepiscopului și metropolitului Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1898, p. 3–4.